

MONIKA ŁEBKOWSKA

Postulowany zakres badań nad edukacją ubezpieczeniową młodzieży szkolnej

Zakres badań nad edukacją ubezpieczeniową młodzieży szkolnej powinien obejmować analizę wszystkich czynników, które mają wpływ na jej skuteczność. Niski poziom zaufania społeczeństwa do instytucji ubezpieczeniowych, lekceważenie ryzyka, brak zapobiegliwości i przezorności powodują niechętnie korzystanie z usług zakładów ubezpieczeń. Przyczyną takiego zachowania może być brak podstawowej wiedzy na temat ubezpieczeń czy umiejętności korzystania z oferty ubezpieczycieli. Korzyści wynikające z ubezpieczenia uzasadniają potrzebę edukacji ubezpieczeniowej. Powinna być ona skierowana do młodzieży rozpoczynającej w niedługim czasie samodzielną aktywność gospodarczą. Dlatego ważne jest, aby szkolna edukacja ubezpieczeniowa była skuteczna. Na jej efektywność mają wpływ: podstawa programowa i kształtowane poprzez nią wiedza, umiejętności i postawy uczących się, warunki nauczania, stosowane środki i metody pracy z uczniem, postawa nauczyciela i jego przekonanie o ważności tej wiedzy, chęć ucznia do współpracy i jego zaangażowanie, a także czynniki pozaszkolne, takie jak przekonania i przykład rodziców czy inicjatywy pozaszkolne proponowane przez zakłady ubezpieczeń.

Słowa kluczowe: edukacja szkolna, edukacja ekonomiczna, ubezpieczenie, edukacja ubezpieczeniowa, potrzeba edukacji ubezpieczeniowej.

Wstęp

W systemie szkolnym realizowana jest edukacja ekonomiczna, która ma przygotować uczniów do podejmowania w przyszłości decyzji o charakterze ekonomicznym, zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Jest to możliwe poprzez zawarcie w podstawie programowej kształcenia ogólnego i w zawodach, treści nauczania dotyczących tej tematyki. Celem artykułu jest uzasadnienie potrzeby edukacji ubezpieczeniowej młodzieży szkolnej oraz wskazanie czynników, które na nią wpływają. Poprzez analizę tych czynników zostanie określony zakres badań, jaki powinien dotyczyć tej edukacji. Rozpatrując problem edukacji ubezpieczeniowej i uzasadniając konieczność jej wprowadzenia do systemu nauki szkolnej, należy wskazać przede wszystkim, na użyteczność ubezpieczenia w sferach gospodarczej i społecznej oraz korzyści, jakie mogą wynikać z jego

zastosowania w praktyce. Chodzi tu o znaczenie edukacji zarówno dla korzystających z ochrony ubezpieczeniowej, jak też dla instytucji ją zapewniających. Potrzebę wprowadzenia edukacji ubezpieczeniowej na poziomie szkolnym, uzasadnia też konieczność uzupełnienia luki, jaka występuje w edukacji osób dorosłych.

Metodami badawczymi wykorzystanymi w tym opracowaniu są studia literatury związanej z edukacją ekonomiczną i ubezpieczeniową oraz analiza podstawy programowej przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” obecnie obowiązującej oraz nowej podstawy programowej kształcenia w branżowej szkole I stopnia, w związku z wprowadzaną reformą systemu oświaty w Polsce od roku szkolnego 2017/2018.

1. Potrzeba edukacji ubezpieczeniowej

Ubezpieczenie to wciąż niedoceniane w polskim społeczeństwie narzędzie zarządzania ryzykiem¹. Idea ubezpieczeń powstała w wyniku dążenia do ograniczenia lub wyłączenia zdarzeń losowych występujących w postaci niszczącego oddziaływania sił przyrody lub będących skutkiem działalności ludzi². Bez względu na rozmiar szkód losowych i liczbę dotkniętych nim podmiotów potrzebne jest wyspecjalizowane urządzenie gospodarcze stworzone przede wszystkim po to, aby podmiotom dotkniętym ujemnymi skutkami zdarzeń losowych dostarczać środków finansowych na pokrycie szkód losowych. Formą pokrywania ujemnych następstw zdarzeń losowych, celowo powołaną do kompensowania szkód losowych są ubezpieczenia³, których to stosowanie jest ważne ze względu na finansowe konsekwencje nie tylko dla podmiotu gospodarczego w skali mikro (gospodarstwa domowego czy przedsiębiorstwa), ale również dla finansów gospodarki w skali makro. Najczęściej, aby zniwelować ujemne konsekwencje, np. klęsk żywiołowych, dotyczących niekiedy setek tysięcy osób, mobilizowany jest cały potencjał gospodarczy państwa, środki budżetowe, środki instytucji finansowych i organizacji społecznych. W mikroskali takim kataklizmem może być każde zdarzenie losowe dotyczące pojedynczą osobę, rodzinę czy przedsiębiorstwo. Jednak w takiej sytuacji szkody losowe muszą być kompensowane przede wszystkim z zasobów finansowych gromadzonych lub pozyskiwanych dzięki indywidualnej przeczności i zapobiegliwości tych podmiotów⁴. Nie wszystkie jednak podmioty taką przecznością i zapobiegliwością się wykazują. Poza ubezpieczeniami o charakterze gospodarczym w systemie ubezpieczeń występują również ubezpieczenia społeczne. Są one jedną z technik zabezpieczenia społecznego rozumianego jako całość działań publicznych chroniących przed niedostatkiem⁵. Ubezpieczenia społeczne mają za zadanie zapewnienie bytu w przypadku realizacji ryzyka społecznego pozbawiającego jednostkę środków pozwalających zaspokoić ważne potrzeby życiowe zapewniane przez pracę,

1. P. Jedynak, *Ubezpieczenia gospodarcze. Wybrane elementy teorii i praktyki*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2001, s. 79.
2. W. Ronka-Chmielowiec, *Istota i znaczenie ryzyka w ubezpieczeniach*, [w:] *Zarządzanie ryzykiem w ubezpieczeniach*, red. W. Ronka-Chmielowiec, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 11.
3. J. Łańcucki, *Podstawy finansów ubezpieczeń gospodarczych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, s. 11–12.
4. *Ibidem*, s. 11.
5. J. Piotrowski, *Zabezpieczenie społeczne. Problematyka i metody*, Książka i Wiedza, Warszawa 1966, s. 13 [cyt. za: *Ubezpieczenia gospodarcze*, red. T. Sangowski, Poltext, Warszawa 2001, s.151].

a nie – przez posiadany majątek⁶. Niektóre spośród tych ubezpieczeń mają charakter obowiązkowy, co wymusza w pewnych zakresach przezorność ubezpieczeniową obywateli.

Istotę metody ubezpieczeniowej stanowi idea rozłożenia finansowych konsekwencji zdarzeń dotyczących jednostki na większą grupę z udziałem wyspecjalizowanej instytucji, jaką jest zakład ubezpieczeń⁷. Zadaniem towarzystwa ubezpieczeniowego jest łagodzenie lub likwidowanie niepomyślnych skutków zdarzeń losowych poprzez rozłożenie ciężaru na wiele jednostek, którym takie zdarzenia zagrażają. Towarzystwo ubezpieczeniowe realizuje to zadanie przez kupowanie od klientów ryzyka, w całości lub w części, za odpowiednią cenę, zwaną składką i następnie przez wypłatę stosownych odszkodowań w przypadku realizacji ryzyka⁸. Z usług ubezpieczeniowych korzystają zarówno gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, jak i inne instytucje, a oferta ubezpieczeniowa ewoluuje w kierunku pozwalającym zaspokajać ich zmieniające się potrzeby⁹.

Aby gospodarstwo domowe mogło zarządzać ryzykiem metodą ubezpieczenia, musi posiadać pewną wiedzę i umiejętności pozwalające na racjonalne korzystanie z dostępnej oferty ubezpieczeń¹⁰. I tu pojawia się potrzeba edukacji ubezpieczeniowej. Tadeusz Szumlicz zauważa, że korzystanie z ochrony ubezpieczeniowej wymaga kształtowania świadomości i przezorności ubezpieczeniowej¹¹. Stąd edukację ubezpieczeniową można postrzegać jako ogół czynności i procesów przekazywania wiedzy ubezpieczeniowej, mających na celu kształtowanie przezorności ubezpieczeniowej i umiejętności racjonalnego korzystania z ochrony ubezpieczeniowej¹². O odpowiednią edukację ubezpieczeniową powinny dbać wszystkie podmioty występujące na rynku ubezpieczeniowym. Nie może się od niej uchylać państwo, któremu powinno zależeć na tym ze względu na społeczne zarządzanie ryzykiem. Istotne jest też zaangażowanie w tę działalność zakładów ubezpieczeń, które powinny być zainteresowane rozwojem rynku po stronie popytowej, wynikającym z odpowiedniego wyedukowania potencjalnych konsumentów. Nie można też pominąć zadań edukacyjnych instytucji szkolnictwa powszechnego w zakresie rynku finansowego, a ubezpieczeniowego w szczególności. Tymczasem problematyka dotycząca ubezpieczeń znajduje się obecnie na marginesie treści programowych przedmiotu „przedsiębiorczość”¹³. Jerzy Łańcucki uważa, iż edukacja ubezpieczeniowa stanowi integralną część edukacji finansowej, obejmującej poza ubezpieczeniami usługi bankowe, emerytalne i inwestycyjne, traktowane jako usługi komplementarne lub substytucyjne w stosunku do usług ubezpieczeniowych. Edukację dotyczącą usług ubezpieczeniowych określa jako proces, dzięki któremu zdobywające ją osoby lepiej rozumieją naturę ryzyka, pojęcia z zakresu ubezpieczeń i produkty ubezpieczeniowe. Dzięki informacjom, uczeniu się i / lub bezstronnemu doradztwu rozwijają umiejętności i umacniają się w przekonaniu, że są w pełni świadome zagrażających im ubezpieczeniowych oraz finansowych ryzyk i potrafią

6. I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, LexisNexis, Warszawa 2003, s. 19.

7. W. Sułkowska [w:] *Współczesne ubezpieczenia gospodarcze*, red. W. Sułkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013, s. 57.

8. W. Ronka-Chmielowiec, *Istota...*, s. 11.

9. M. Kawiński, *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej. Skuteczność i efektywność*, Wydawnictwo CH Beck, Warszawa 2011, s. 13.

10. T. Szumlicz, *Ubezpieczenie społeczne – teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa 2005, s. 97.

11. T. Szumlicz, *Ubezpieczenie w polityce społecznej*, [w:] *Spoleczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, red. T. Szumlicz, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010, s. 64.

12. *Ibidem*, s. 349.

13. *Ibidem*, s. 349–350.

dokonać przemyślanego wyboru. W konsekwencji osoby te w razie potrzeby wiedzą, gdzie szukać pomocy, oraz potrafią podejmować skuteczne działania w celu zapewnienia sobie długookresowej ochrony przed zagrażającymi ryzykami¹⁴. Potrzeba edukacji ubezpieczeniowej wynika z niskiego poziomu wiedzy i świadomości ekonomicznej Polaków, którzy dokonując subiektywnej oceny, uważają, że ich wiedza z zakresu ekonomii, finansów i gospodarki jest mała lub średnia. Duża grupa (51%) ocenia poziom swojej wiedzy i umiejętności związanych z ubezpieczeniami, jako „raczej mały i bardzo mały”¹⁵. Niski jest też poziom wiedzy Polaków na temat ubezpieczeń społecznych. Pytani na przykład o źródło wypłaty emerytur wskazują budżet ZUS czy budżet państwa¹⁶.

Potrzeba edukacji ubezpieczeniowej wynika również z korzyści, jakie daje ubezpieczenie podmiotom funkcjonującym w gospodarce. Ubezpieczenie zabezpiecza gospodarstwa domowe przed finansowymi następstwami niespodziewanych zdarzeń, uszczerbku w majątku lub jego całkowitego utracenia, przed utratą dochodów ich członków, na wypadek niezdolności do pracy stałej lub czasowej czy też śmierci. Ubezpieczenie ułatwia planowanie i prowadzenie działalności gospodarczej, dając przedsiębiorstwu pewność pokrycia strat finansowych spowodowanych zdarzeniami losowymi czy wynikającymi ze współpracy z kontrahentami. To zabezpieczenie finansowe zapewnia zarówno gospodarstwom domowym, jak i przedsiębiorstwom poczucie bezpieczeństwa, pewności, stałości i spokoju. Podmioty te powinny być objęte edukacją ubezpieczeniową, gdyż niekorzystanie z ubezpieczenia czy też niezadowolenie z usług ubezpieczeniowych jest w dużym stopniu funkcją braku znajomości ich istoty i mechanizmów funkcjonowania¹⁷, np. brak zrozumienia, że składka ubezpieczeniowa nie stanowi ekwiwalentu ewentualnej szkody, ale cenę ochrony ubezpieczeniowej. Gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa korzystające z edukacji ubezpieczeniowej mają szansę na lepsze przygotowanie się na nieprzewidziane sytuacje życiowe, uczą się zarządzać ryzykiem, uwzględniają w swoich decyzjach finansowych rekomendacje i opinie organu nadzoru, nie dokonują zakupu produktów ubezpieczeniowych, których nie rozumieją lub nie potrzebują¹⁸, potrafią prawidłowo oceniać treść zawieranej umowy ubezpieczenia, analizować i rozumieć ogólne warunki ubezpieczenia. Zakłady ubezpieczeń powinny być również zainteresowane włączeniem się w edukację ubezpieczeniową. Wysoki poziom wiedzy ubezpieczeniowej klientów zwiększa popyt na produkty ubezpieczeniowe i redukuje asymetrię informacji, przyczyniając się tym samym do zmniejszania się liczby nieuzasadnionych roszczeń, skarg i procesów sądowych, dotyczących wysokości należnego odszkodowania lub świadczenia albo zakresu odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń¹⁹. Zaangażowanie się zakładów ubezpieczeń w popularyzację i rozumienie idei ubezpieczenia przez ich potencjalnych klientów, mogłoby też wpłynąć na wzrost zaufania do tych instytucji. Według badań opublikowanych w „Diagnozie Społecznej 2013 roku i 2015 roku” można zauważyć wyższy poziom zaufania społecznego do instytucji bankowych: NBP (w 2013 roku 62%

14. J. Łańcucki, *Rola edukacji w rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, „Prawo Asekuracyjne” 2009, nr2 (59), s. 8.

15. NBP, 2015. *Stan wiedzy i świadomości ekonomicznej Polaków 2015*, Konsorcjum Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” i Grupa IQS dla Departamentu Edukacji i Wydawnictw NBP, s. 6, 10.

16. ZUS, 2016. *Wiedza i postawy wobec ubezpieczeń społecznych: raport z badań*, Instytut Spraw Publicznych, s. 13.

17. M. Kawiński, *Ubezpieczenia...*, s. 13.

18. Niski poziom wiedzy ubezpieczeniowej świadomości ryzyka powoduje, że klienci nie potrafią ocenić oferty sprzedawcy ubezpieczeń pod kątem swoich potrzeb, zob. OECD, 2008. *Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions*, s. 72.

19. J. Łańcucki, *Rola...*, s. 10.

badanych, a w 2015 – 63,2%) i banków komercyjnych (w 2013 roku 38,1% badanych, a w 2015 – 44%) niż do ubezpieczeniowych: ZUS (w 2013 roku 35,6% badanych, a w 2015 – 39,1%), zakładów ubezpieczeń majątkowych (w 2013 roku 27,2% badanych, a w 2015 – 31%) i na życie (w 2013 roku 30,9% badanych, a w 2015 – 35,4%). W badanych latach 2013 i 2015 można jednak zauważyć ogólny wzrost zaufania do wskazanych instytucji bankowych i ubezpieczeniowych²⁰. Choć w innym badaniu ankietowani, pytani wyłącznie o zaufanie w stosunku do ZUS, w większości (39%) wskazują, iż jest to instytucja, której raczej można ufać²¹.

Państwo również powinno zaangażować się w edukację ubezpieczeniową, ze względu na społeczne zarządzanie ryzykiem, ochronę interesów finansowych swoich obywateli, a także np. szansę na zmniejszenie konieczności pokrywania szkód powstałych na skutek klęsk żywiołowych ze środków budżetu państwa czy jednostek samorządowych.

2. Zakres edukacji ubezpieczeniowej młodzieży szkolnej

Dzięki edukacji dzieci i młodzieży można kształtować przyszłość społeczeństwa. Aby członkowie gospodarstw domowych i przedsiębiorcy wykazywali się w swoich działaniach przezornością ubezpieczeniową, rozumieli zasady ubezpieczeniowej wspólnoty ryzyka, umieli korzystać z ochrony ubezpieczeniowej i dobrać produkty ubezpieczeniowe do swoich potrzeb, konieczne jest wprowadzenie edukacji ubezpieczeniowej do systemu nauki szkolnej. Nauka w Polsce jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia²². Dla niektórych uczniów etap szkoły średniej, ponadgimnazjalnej czy ponadpodstawowej, nazywanej różnie w zależności od struktury systemu oświaty, jest ostatnim etapem nauki. Edukacja ubezpieczeniowa młodzieży na tym poziomie jest doskonałym momentem, aby zainteresować uczniów tematyką ubezpieczeń, ze względu na rozpoczęcie przez nich w niedługim czasie samodzielnej aktywności w życiu gospodarczym, konieczności podejmowania decyzji dotyczących zarządzania finansami i ryzykiem gospodarstwa domowego, a być może – własnego przedsiębiorstwa. Zadaniem systemu oświaty powinno być przygotowanie uczniów do podejmowania również takich decyzji. Szkoła wypełnia tę funkcję w postaci edukacji ekonomicznej młodzieży, realizowanej głównie w ramach przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości”, który został wprowadzony do nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych od roku szkolnego 2002/2003 jako przedmiot ogólnokształcący w wymiarze dwóch godzin w tygodniu²³. Cele kształcenia i treści nauczania przedmiotów szkolnych zawarte są w podstawie programowej. Jest to akt prawny określający zakres materiału, do którego realizacji zobowiązany jest każdy nauczyciel.

W obecnie obowiązującej podstawie programowej zawartej w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie podstawy programowej wychowania

20. *Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014 oraz *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015.

21. ZUS, 2016. *Wiedza...*, s. 11.

22. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991, Nr 95, poz. 425), art. 15, ust. 1.

23. Wprowadzenie „podstaw przedsiębiorczości” jako przedmiotu ogólnokształcącego, zapewnia edukację w tym zakresie we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych, (nie tylko w liceum ogólnokształcącym, ale również w technikum i szkole zawodowej), a po reformie podstawy programowej z 2012 r. obejmuje takie same treści nauczania i taką samą liczbę godzin we wszystkich wymienionych szkołach.

przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół²⁴ dla przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” można odnaleźć punkty treści nauczania²⁵ bezpośrednio wskazujące na kształtowanie wiedzy ubezpieczeniowej, umiejętności korzystania z oferty rynku ubezpieczeniowego i postaw świadomości ryzyka w podejmowanych działaniach²⁶, np.:

- „uczeń wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne” (pkt 3.2),
- „uczeń rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania” (pkt 3.7),
- „uczeń charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową a wysokością emerytury” (pkt 3.9),
- „uczeń analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych” (pkt 3.10),
- „uczeń opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa” (pkt 5.5),
- „uczeń charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto” (pkt 6.8).

W podstawie programowej znajdują się również cele i treści, w których realizacji można nawiązać do ubezpieczeń, ale zależy to w dużym stopniu od osoby nauczającej – nauczyciela i uznania przez niego wiedzy ubezpieczeniowej za ważną w edukacji ekonomicznej, np.:

- „uczeń podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań” (pkt 1.7),
- „uczeń wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków” (pkt 2.3).

Nie można stwierdzić, że tematyka ubezpieczeniowa nie jest w ogóle podejmowana w nauczaniu szkolnym, jednak z pewnością w zbyt małym zakresie, aby zapewnić efektywne korzystanie przez uczniów z ubezpieczeń w ich przyszłym, dorosłym życiu. Jest to wiedza traktowana marginalnie wśród innych zagadnień z zakresu edukacji ekonomicznej, zajmująca niewiele (około 15% wszystkich wymagań) miejsca w treściach nauczania.

W aktualnie obowiązującej podstawie programowej zakres edukacji ubezpieczeniowej obejmuje:

- nabywanie wiedzy na temat systemu emerytalnego, roli w gospodarce firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych, procedury zakładania przedsiębiorstwa,
- nabywanie umiejętności związanych z obliczaniem wynagrodzenia netto, analizowaniem oferty firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych, czynników wpływających na wysokość przyszłej emerytury,

24. Załącznik nr 4 „Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenia umożliwiają uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego” (Dz. U. 2012, poz. 977).

25. Przywołane poniżej punkty to treści nauczania – wymagania szczegółowe dla przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” określone w Załączniku nr 4 wyżej wymienionego Rozporządzenia MEN w sprawie podstawy programowej.

26. Analiza treści nauczania innych przedmiotów szkolnych w kształceniu ogólnym i w zawodach w szkole ponadgimnazjalnej w zakresie edukacji ubezpieczeniowej w obecnie obowiązującej podstawie programowej, zob. M. Łebkowska, *Edukacja ubezpieczeniowa młodzieży ponadgimnazjalnej w systemie szkolnym*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka”, 2017, nr 1.

- kształtowanie postaw wrażliwości na ryzyko podczas inwestowania i prowadzenia własnego przedsiębiorstwa.

Nie jest to wiedza zbyt precyzyjna, brakuje chociażby wyraźnego odróżnienia ubezpieczeń społecznych od tych o charakterze gospodarczym.

Edukacja ubezpieczeniowa młodzieży szkolnej powinna być usystematyzowana, tak aby pozwalała uczącym się wyciągać wnioski, motywować do stosowania ubezpieczenia oraz racjonalnie korzystać z ochrony ubezpieczeniowej. Nauczanie na temat ubezpieczeń powinno obejmować kształtowanie u uczniów:

- świadomości ryzyka – wiedzy o zagrożeniach i różnorodności ryzyka,
- sposobów postępowania z ryzykiem – zwanych też metodami zarządzania ryzykiem²⁷, w tym wiedzy o istocie ubezpieczenia,
- przezorności ubezpieczeniowej – postępowania prewencyjnego w powiązaniu z konkretnym ryzykiem, np. wypadku samochodowego, uszczerbku na zdrowiu itp.
- rozumienie ubezpieczeniowej wspólnoty ryzyka – wiedzy o zakładzie ubezpieczeń jako instytucji organizującej wspólnotę ryzyka oraz o jego ofercie produktowej.

Tak sformułowany zakres szkolnej edukacji ubezpieczeniowej młodzieży powinien kształtować u uczniów:

- wiedzę [o regulacjach rynku ubezpieczeniowego w gospodarce rynkowej, jego instytucjach, zasadach funkcjonowania strony popytowej i podażowej, procesach zarządzania ryzykiem, a także metodzie i istocie ubezpieczenia],
- umiejętności [poszukiwania i wyboru ubezpieczyciela, produktu ubezpieczeniowego i jego oceny z punktu widzenia własnych potrzeb, właściwej interpretacji warunków ubezpieczenia],
- postawy [świadomości ryzyka, wrażliwości na ryzyko, przezorności ubezpieczeniowej, rozumienia ubezpieczeniowej wspólnoty ryzyka, a także przedsiębiorczości, której podstawą jest aktywność, umiejętność wykorzystywania pojawiających się szans oraz kreatywne rozwiązywanie problemów].

Realizacja tych zagadnień zapewni umiejętne korzystanie z metody ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem w dorosłym życiu uczniów, zarówno prywatnym, jak i zawodowym.

Gwarancją realizacji pożądanego zakresu edukacji ubezpieczeniowej jest zawarcie opisanych powyżej zagadnień w treściach nauczania podstawy programowej. Wymaga to zmian w prawodawstwie, których inicjatorami mogą być zakłady ubezpieczeń, środowisko naukowe związane z ubezpieczeniami, eksperci z zakresu edukacji ekonomicznej przekonani do ważności edukacji ubezpieczeniowej.

Od roku szkolnego 2017/2018, będzie wprowadzana w życie nowa postawa programowa²⁸, gdzie określone są treści nauczania dla przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” w szkole branżowej

27. Zob. np. W. Ostasiewicz, *Podstawy ubezpieczeń*, [w:] *Składki i ryzyko ubezpieczeniowe. Modelowanie stochastyczne*, red. W. Ostasiewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2004, s. 11; *Współczesne ubezpieczenia gospodarcze*, red. W. Sułkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013, s. 34.

28. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej [Dz. U. 2017, poz. 356].

I stopnia. Są one takie same jak w obecnie obowiązującym rozporządzeniu, żaden punkt wymagań programowych nie uległ zmianie. Z ogłoszonych ramowych planów nauczania w różnych typach szkół ponadpodstawowych wynika, że przedmiot „Podstawy przedsiębiorczości” nadal będzie nauczany w wymiarze dwóch godzin w tygodniu w cyklu nauczania. Zatem zakres edukacji ubezpieczeniowej realizowanej w szkołach w ramach edukacji ekonomicznej pozostaje bez zmian.

3. Czynniki wpływające na edukację ubezpieczeniową młodzieży szkolnej

Realizacja szkolnej edukacji ubezpieczeniowej młodzieży jest uwarunkowana wieloma czynnikami. Przede wszystkim, bardzo złożony jest sam proces edukacji, pojmowanej jako wszechstronny rozwój człowieka. Miejsce, wymiar i zakres edukacji ubezpieczeniowej zależą od struktury polskiego systemu oświaty, a w ramach tego systemu wprowadzonej do nauczania edukacji ekonomicznej z elementami edukacji finansowej. Edukacja ta związana jest również ze specyficznymi cechami metody ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem oraz korzyściami, jakie wynikają z jej stosowania.

Istnieje kilka czynników wpływających na edukację ubezpieczeniową młodzieży:

1. Edukacja w państwie odbywa się w ramach określonego systemu oświaty. Zasadniczą część tego systemu stanowi system szkolny, który w edukacji społecznej ma decydujące znaczenie. Powołany jest on do szkolenia i wprowadzania w życie nowych członków społeczeństwa²⁹. Polityka edukacyjna ma istotne znaczenie dla ukształtowania przyszłości danego społeczeństwa w dłuższej perspektywie³⁰. Ważne jest, aby poprzez system edukacji budować społeczeństwo świadome podejmowanych decyzji oraz ich konsekwencji. To od założeń polityki oświatowej zależy, czy w strukturze przedmiotów szkolnych będzie miejsce na edukację ekonomiczną i ubezpieczeniową. Czy edukacją tą będą objęci uczniowie w każdym typie szkoły i na jakim poziomie edukacyjnym będzie się ona rozpoczynać. Z przeprowadzonych badań badań wynika, że według Polaków główną rolę edukatora w edukacji ekonomicznej powinna pełnić szkoła i nauczyciele³¹.
2. Celem edukacji jest wyposażenie wychowanka w wiedzę i umiejętności, a także ukształtowanie jego osobowości³². Złożoność procesu edukacji oznacza wielowymiarowe działania służące wychowaniu i kształceniu osób czy grup społecznych³³. Mają one zmierzać do wszechstronnego rozwoju jednostki oraz przygotowania jej do uczestnictwa w życiu społecznym, kulturalnym i zawodowym³⁴. Zdobywaną wiedzę, umiejętności i postawy uczących się wskazują cele kształcenia i treści nauczania zawarte w podstawie programowej. Od wytycznych programowych zależy, w jakim zakresie będzie realizowana edukacja ubezpieczeniowa na określonym poziomie nauczania i w ramach których przedmiotów szkolnych.

29. P. Mikiewicz, *Kapitał społeczny i edukacja*, PWN, Warszawa 2014, s. 33.

30. J. Orczyk, *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012, s. 167.

31. NBP, 2015. *Stan wiedzy...*, s. 56.

32. Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s. 40.

33. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, tom 1, red. T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003, s. 905, także: W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001, s. 87–88.

34. Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik...*, s. 193.

3. Proces nauczania odbywa się w określonych warunkach. Od infrastruktury, wyposażenia szkoły będzie zależało to, z jakich środków dydaktycznych będzie mógł korzystać nauczyciel prowadzący zajęcia. Aby nakłonić ucznia do zaangażowania, należy stosować różnorodne metody nauczania, często sięgać po nowoczesne, interaktywne formy komunikacji, do różnych źródeł poszukiwania informacji i nauki, np. smartfonów, tabletów, laptopów, tablic interaktywnych, projektorów, podręczników multimedialnych (dających uczniom możliwość sprawdzania swojej wiedzy i umiejętności, oglądania i nagrywania filmów), programów komputerowych. Dzięki zastosowaniu takich środków dydaktycznych każda z metod pracy na lekcji może być dla ucznia bardziej atrakcyjna, pozwalać mu na szybsze przyswajanie informacji i ćwiczenie umiejętności, w większym stopniu angażować go w proces dydaktyczny, tak aby nie pozostał na lekcji wyłącznie biernym słuchaczem.
4. Bardzo istotna w procesie nauczania jest rola nauczyciela, jego zaangażowanie, charyzma, chęć współdziałania z uczniem. Edukacji nie można ograniczać do transmisji wiadomości – ona jest dialogiem, w którym obie strony (wychowawca – nauczyciel i wychowanek – uczeń), korzystając z dorobku kulturowego danego społeczeństwa, nie tylko przekazują informacje, lecz również ujawniają i urzeczywistniają wobec siebie wartości³⁵. Zadaniem nauczyciela jest bycie z uczniem a nie obok ucznia. Uczy on całym sobą i może stać się przykładem do naśladowania. Jednym z najtrudniejszych elementów edukacji jest kształtowanie postaw, a jak wspomniano we wcześniejszych rozważaniach, ma ono ogromne znaczenie w nauczaniu o ubezpieczeniach.

To od nauczyciela zależy, w jaki sposób prowadzi zajęcia i czy potrafi zainteresować ucznia omawianym tematem. Wiedza o ubezpieczeniach będzie dla ucznia atrakcyjna i uzna ją za ważną, jeżeli będzie dotyczyła jego aktualnych potrzeb, np. ubezpieczenia telefonu, roweru od kradzieży, następstw nieszczęśliwych wypadków, które mogą wydarzyć się w szkole, czy kosztów leczenia w czasie zagranicznych wyjazdów wakacyjnych. Jeżeli nauczyciel uzna edukację ubezpieczeniową za istotny element edukacji ekonomicznej, będzie starał się przekonać swoich uczniów, że ubezpieczenie jest skuteczną metodą zarządzania ryzykiem i przynosi wiele korzyści.

5. Nie można w wychowaniu zawęzić pojmowania wychowawcy wyłącznie do osoby nauczyciela. Należy tu zauważyć, że wychowanie jest starsze niż szkoła, jest czymś tak dawnym jak społeczeństwo³⁶, stąd niezwykle istotna w tym procesie jest rola otoczenia pierwotnego: rodziców, rodziny, opiekunów a także środowiska, w którym wzrasta wychowanek³⁷. Rodzice są pierwszymi znaczącymi osobami w życiu dziecka, dostarczają wzorców zachowania i wywierają wpływ na jego późniejsze postawy. W edukacji ubezpieczeniowej przykład rodziców jest szczególnie istotny³⁸. Jeżeli będą ubezpieczali swój majątek, zdrowie, życie, ich dziecko w sposób naturalny, będzie sięgało po ubezpieczenie w swoim samodzielnym, dorosłym ży-

35. *Pedagogika. Leksykon PWN*, red. B. Milerski, B. Śliwerski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 54.

36. Z. Mysłakowski, *Pedagogika, jej metody i miejsce w systemie nauk*, [w:] *Encyklopedia wychowania. Tom 1. Wychowanie*, red. S. Łempicki, Wydawnictwo Naszej Księgarni SA Związku Nauczycielstwa Polskiego, Warszawa 1933, s. 16.

37. *Ibidem*, s. 13.

38. Zachowania w zakresie zarządzania finansami dzieci czerpią z wzorca, jakim są dla nich ich rodzice, brak takiego wzorca powinna uzupełnić edukacja szkolna, zob. C. Berry, *Resuscitating Retirement Saving. How to help today's young people plan for later life*, International Longevity Center – UK (ILCUK), London 2011, s. 47.

ciu. Ale zarazem negatywne doświadczenia rodziców, związane np. z likwidacją szkód, będą powodowały negatywne nastawienie do ubezpieczeń i instytucji rynku ubezpieczeniowego. Rola edukacji ekonomicznej prowadzonej w domu rodzinnym ma istotne znaczenie dla kształtowania poziomu wiedzy ekonomicznej w dorosłym życiu, otwartości na tę wiedzę, jak również pozytywnych z punktu widzenia mikro- i makroekonomii zachowań (np. włączenia w system finansowy)³⁹.

6. W procesie edukacji niezwykle ważne są wysiłki ucznia służące kształtowaniu własnej osobowości, jego chęć do współpracy, motywacja do podejmowania wyzwań w zdobywaniu wiedzy i umiejętności. Jest to istotny warunek osiągnięcia skuteczności w edukacji, również tej dotyczącej ubezpieczeń. Zaangażowanie ucznia będzie z pewnością większe, jeżeli jego środowisko rodzinne i szkolne zachęci go do zdobywania wiedzy o ubezpieczeniach i wskaże mu korzyści z niej wynikające.
7. W edukacji ubezpieczeniowej bardzo ważne jest zaangażowanie instytucji pozaszkolnych, przede wszystkim zakładów ubezpieczeń, którym powinno zależeć na dobrze wyedukowanych przyszłych klientach. Mogą one sponsorować pracownie ekonomiczne w szkołach, wyposażając je w środki dydaktyczne i materiały informacyjne. Mogą również organizować spotkania z młodzieżą, które dawałyby uczniom możliwość zdobycia wiedzy z innego źródła, nie tylko od nauczycieli, ale od praktyków zajmujących się na co dzień ubezpieczeniami. Organizacje te mogą inicjować projekty edukacyjne o tematyce ubezpieczeniowej, w które zaangażowani byłiby też uczniowie, co umożliwiłoby im samodzielne poszukiwanie i pogłębianie wiedzy na temat ubezpieczeń, a także stanowiłoby ciekawszą formę zajęć lekcyjnych. Ważną inicjatywą są konkursy o tematyce ubezpieczeniowej, w których biorą udział uczniowie szczególnie zainteresowani tą wiedzą.
8. Istotnym elementem omawianej edukacji jest sam jej przedmiot, czyli ubezpieczenie. W polskim społeczeństwie jest to niedoceniane narzędzie zarządzania ryzykiem. Obywatele nie sięgają po nie intuicyjnie, co często wynika z braku wiedzy na temat mechanizmu jego działania. Zrozumienie istoty ubezpieczenia stanowi trudność zarówno dla członków gospodarstw domowych, jak i przedsiębiorców. Polepszeniu sytuacji nie sprzyjają działania zakładów ubezpieczeń, które nakłaniając do zakupu, nie skupiają się na informowaniu o istocie ubezpieczenia. Nie pomagają w tym również niezrozumiale sformułowane ogólne warunki ubezpieczenia, których klient niejednokrotnie nie jest w stanie właściwie odczytać.

Omówione powyżej czynniki mające wpływ na edukację ubezpieczeniową młodzieży szkolnej, związane są ze złożonością procesu edukacji i skomplikowaniem ubezpieczenia, jako narzędzia zarządzania ryzykiem. Skuteczność tej edukacji uzależniona jest od prawidłowego funkcjonowania wszystkich tych czynników, a to w praktyce jest trudne do osiągnięcia. Nie oznacza to jednak, że podmioty za nią odpowiedzialne nie powinny dokładać wszelkich starań w dążeniu do osiągnięcia sytuacji, w której absolwent szkoły ponadgimnazjalnej, czy w niedługim czasie ponadpodstawowej, będzie potrafił stosownie do swoich potrzeb korzystać z oferty rynku ubezpieczeń.

39. NBP, 2015. *Stan wiedzy...*, s. 57.

Podsumowanie

Nie trzeba nikogo, kto uznaje ważność i potrzebę ubezpieczenia w praktyce gospodarczej, przekonywać o potrzebie edukacji ubezpieczeniowej. Powinna ona być wprowadzana od wczesnych lat nauki szkolnej, w ramach edukacji ekonomicznej dostosowanej do etapu rozwojowego uczących się. Jeżeli system oświaty nie przewiduje jej realizacji na początkowych poziomach nauczania, to bardzo dobrym momentem na naukę o ubezpieczeniach jest edukacja młodzieży w szkole ponadpodstawowej. Dla niektórych uczniów jest to ostatni etap nauki przed rozpoczęciem samodzielnego, dorosłego życia. Nie można też zapominać o edukacji ubezpieczeniowej dorosłych obywateli. Aby proces ten był skuteczny i przynosił efekty w postaci świadomie podejmowanych decyzji ubezpieczeniowych przez członków gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, musi być spełnionych kilka warunków. Na edukację ubezpieczeniową kierowaną do młodzieży, a realizowaną w szkole ma wpływ złożoność procesu edukacji. Jest ona realizowana w określonym systemie oświatowo-wychowawczym, który określa zarówno zjawiska związane z wychowaniem (np. środowisko wychowawcze, okresy rozwojowe wychowanków, interakcje wychowawcze, cele, treści, metody i formy wychowania, pojęcia wychowania moralnego, estetycznego, intelektualnego, fizycznego), nauczaniem (np. cele, treści, zasady, metody nauczania, formy organizacyjne nauczania, programy szkolne, jednostkę metodyczną), jak i uczeniem się (np. czynności ucznia, zasady i rodzaje uczenia się, wiedzę szkolną, zainteresowania uczniów, niepowodzenia szkolne, trudności dydaktyczne)⁴⁰. Zaangażowane są w nią podmioty, takie jak: szkoła, nauczyciele, uczniowie i ich rodzice, opiekunowie. W edukację ubezpieczeniową powinny się też włączyć aktywnie instytucje rynku ubezpieczeniowego, które działania w tym zakresie mają określone w swoich statutach, zostały do tego powołane lub chcą przyczynić się do rozwoju rynku ubezpieczeniowego. Edukacja ubezpieczeniowa powinna też obejmować właściwy zakres, tak aby była zrozumiała dla odbiorców i motywowała ich do podejmowania świadomych decyzji.

Postulowany zakres badań nad edukacją ubezpieczeniową młodzieży obejmuje opisane powyżej warunki skuteczności tej edukacji. Jest to zakres szeroki i wielowątkowy, a każdy czynnik odrębnie analizowany, jednocześnie wpływa na pozostałe. Nie oznacza to jednak, że niemożliwe jest stworzenie spójnego systemu. Trudność polega na tym, że żaden z podmiotów zaangażowanych w edukację ubezpieczeniową nie jest w stanie dokonać tego sam. Potrzebna jest współpraca zarówno tych, którzy tworzą system szkolny, jak i wszystkich instytucji rynku ubezpieczeniowego.

Wykaz źródeł

Literatura:

Berry C., *Resuscitating Retirement Saving. How to help today's young people plan for later life*, International Longevity Center – UK (ILCUK), London 2011.

40. Klasyfikacja podstawowych pojęć związanych z edukacją zob. K. Rachuba, *Edukacja jako przedmiot pedagogiki i jej subdyscyplin*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Część 1*, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 27.

- Diagnoza społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*, Czapiński J., Panek T. [red.], Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014.
- Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, Czapiński J., Panek T. [red.], Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015.
- Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, tom 1, Pilch T. [red.], Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.
- Jedynak P., *Ubezpieczenia gospodarcze. Wybrane elementy teorii i praktyki*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2001.
- Jędrasik-Jankowska I., *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, LexisNexis, Warszawa 2003.
- Kawiński M., *Ubezpieczenia publiczne i prywatne w polityce społecznej. Skuteczność i efektywność*, CH Beck, Warszawa 2011.
- Kowalewski E., *Ryzyko w działalności człowieka i możliwości jego ograniczenia*, [w:] *Ubezpieczenia gospodarcze*, Sangowski T. [red.], Poltext, Warszawa 1998.
- Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M., *Słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- Łańcucki J., *Podstawy finansów ubezpieczeń gospodarczych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
- Łańcucki J., *Rola edukacji w rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, „Prawo Asekuracyjne” 2009, nr 2(59).
- Mikiewicz P., *Kapitał społeczny i edukacja*, PWN, Warszawa 2014.
- Mysłakowski Z., *Pedagogika, jej metody i miejsce w systemie nauk*, [w:] *Encyklopedia wychowania. Tom 1. Wychowanie*, Łempicki S. [red.], Wydawnictwo Naszej Księgarni SA Związku Nauczycielstwa Polskiego, Warszawa 1933.
- NBP, 2015. *Stan wiedzy i świadomości ekonomicznej Polaków 2015*, Konsorcjum Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” i Grupa IQS dla Departamentu Edukacji i Wydawnictw NBP.
- OECD, 2008. *Improving Financial Education and Awareness on Insurance and Private Pensions*.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.
- Orczyk J., *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012.
- W. Ostasiewicz, *Podstawy ubezpieczeń*, [w:] *Składki i ryzyko ubezpieczeniowe. Modelowanie stochastyczne*, W. Ostasiewicz W. [red.], Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2004.
- Pedagogika. Leksykon PWN*, Milerski B., Śliwerski B. [red.], Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Piotrowski J., *Zabezpieczenie społeczne. Problematyka i metody*, Książka i Wiedza, Warszawa 1996.
- Rachuba K., *Edukacja jako przedmiot pedagogiki i jej subdyscyplin*, [w:] *Pedagogika. Podręcznik akademicki. Część 1*, Kwieciński Z., Śliwerski B. [red.], Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Ronka-Chmielowiec W., *Istota i znaczenie ryzyka w ubezpieczeniach*, [w:] *Zarządzanie ryzykiem w ubezpieczeniach*, Ronka-Chmielowiec W. [red.], Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000.
- Sangowski T., *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa 1997.
- Sułkowska W. [w:] *Współczesne ubezpieczenia gospodarcze*, Sułkowska W. [red.], Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013.

Szumlicz T., *Ubezpieczenie społeczne – teoria dla praktyki*, Oficyna Wydawnicza Branta, Warszawa 2005.

Szumlicz T., *Ubezpieczenie w polityce społecznej*, [w:] *Społeczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, Szumlicz T. [red.], Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010.

ZUS, 2016. *Wiedza i postawy wobec ubezpieczeń społecznych: raport z badań*, Instytut Spraw Publicznych.

Akty prawne:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół [Dz. U. 2012, poz. 977].

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej [Dz. U. 2017, poz. 356].

Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty [Dz. U. 1991, Nr 95, poz. 425].

The postulated scope of research on insurance education of schoolchildren

The scope of research on insurance education of schoolchildren should include the analysis of all factors which have an impact of its effectiveness. The low level of public confidence in insurance companies, the negligence of risk and lack of providence and foresight cause reluctant use of the services of insurance companies. The reason for such behaviour can result from a lack of basic knowledge about insurance or the ability to use insurers' offer. Benefits of insurance, justify the need for insurance education. This education should be addressed to young people who are, in the near future, starting an independent economic activity. Therefore, it is important for the insurance education to be effective. Its effectiveness is influenced by: the core curriculum and shaped by it knowledge, skills and attitudes of learners, learning conditions, means and methods used in work with the student, the attitude of the teacher and their belief in the importance of this knowledge, student's desire of collaboration and commitment, as well as non-school factors such as beliefs and example of parents or after-school initiative proposed by insurance companies.

Keywords: school education, economic education, insurance, insurance education, the need for insurance education.

MONIKA ŁEBKOWSKA – doktorantka, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie; nauczyciel dyplomowany przedmiotów ekonomicznych, podstaw przedsiębiorczości i wiedzy o społeczeństwie w szkole ponadgimnazjalnej [liceum ogólnokształcące, technikum, szkoła zawodowa].

